

Proboj pravne osobnosti u društvima kapitala

Pripremila: Lidija Lešić Duralija, dipl. iur.

Odgovornost za obveze društva

Jedno od temeljnih pravila propisanih Zakonom o trgovačkim društvima (Narodne novine, broj od 111/1993 do 68/2013 - u nastavku teksta: Zakon) je odgovornost trgovačkih društava pravnih osoba za svoje obveze cijelom svojom imovinom i od toga načela zakon ne poznaje iznimke.

Međutim odgovornosti trgovačkog društva treba pridodati i odgovornost članova društva i pri tome razlikovati dvije skupine društava: društva osoba i društva kapitala.

Zakon propisuje da članovi javnog trgovačkog društva i komplementari u komanditnom društvu odgovaraju za obveze društva osobno, solidarno i neograničeno cijelom svojom imovinom. Dok članovi društva s ograničenom odgovornošću, dioničari dioničkog društva i komanditori u komanditnom društvu ne odgovaraju za obveze društva izuzev kada je to određeno Zakonom (čl. 10. st. 1. i st. 2. Zakona).

Upravo je neodgovornost članova za obveze društva kapitala (društvo s ograničenom odgovornošću, dioničko društvo) iste učinila primamljivim ulagačima, te doprinijela njihovom vodećem mjestu u svijetu poduzetništva. Dioničko društvo je trgovačko društvo u kojem članovi (dioničari) sudjeluju s ulozima u temeljnom kapitalu podijeljenom na dionice i ne odgovaraju za obveze društava (čl. 159. st. 1. i 3. Zakona), dok kod društva s ograničenom odgovornošću članovi unose uloge u unaprijed dogovoreni temeljni kapital, preuzimaju poslovne udjele, te ne odgovaraju za obveze društva (čl. 385. st. 1. i 2. Zakona).

Prema tome društvo i članovi društva (naziv obuhvaća i dioničare) su odvojene osobe i imaju odvojene imovine, i stog aspekta članovi mogu izgubiti samo ono što su uložili u društvo.

Time se postiže i disperzija rizika na strani člana koji u slučaju osnivanja više društava izbjegava opasnost snošenja posljedica lošeg poslovanja društva dok se s druge strane osigurava stjecanje svih koristi dobrog poslovanja korištenjem članskih ovlasti u društvu.

Isto tako, a budući nema odgovornosti za obveze društva članovi mogu raspolagati svojim poslovnim udjelima na način da ih prenesu, spoje, založe ili prenesu dionice, a sve to bez suglasnosti društva (čl. 227. i čl. 412. Zakona).

Proboj pravne osobnosti

Međutim od pravila da članovi društva kapitala ne odgovaraju za obveze društva postoje iznimke propisane Zakonom o trgovačkim društvima i Općim poreznim zakonom.

Član društva koji zlouporabi okolnost da po zakonu ne odgovara za obveze trgovačkog društva ne može se pozvati na to da po zakonu ne odgovara za te obveze (čl. 10. st. 3. Zakona).

Radi se o tzv. proboju pravne osobnosti do koje dovodi ispunjenje dodatnih okolnosti. Tada se članovi društva više ne mogu pozvati na činjenicu da društvo i njegov član imaju svako svoju odvojenu imovinu kojom svaki odgovara samo za svoj dio obveza. Zlouporabom određenih okolnosti član društva ex lege solidarno odgovara za njegove obveze - obveze društva.

Zakon smatra se da je ispunjena pretpostavka za odgovornost člana društva naročito:

- ako koristi društvo za to da bi postigao cilj koji mu je inače zabranjen,
- ako koristi društvo da bi oštetio vjerovnike,
- ako protivno zakonu upravlja imovinom društva kao da je to njegova imovina,
- ako u svoju korist ili u korist neke druge osobe umanjuje imovinu društva, iako je znao ili morao znati da ono neće moći podmiriti svoje obveze (čl. 10. st. 4. Zakona).

Primjeri proboja pravne osobnosti

Praksa je pokazala da se proboj pravne osobnosti, događa u vrlo jednostavnim situacijama (npr. kad se u društvu sa samo jednim članom on prikazuje trećim kao da i njegova imovina izvan društva pripada društvu, ili prijenosom imovine društva na članove i sl.), ali i u mnogo kompleksnijim situacijama kada se pretpostavke i okolnosti isprepliću i zapravo ih je teško svrstati pod određene zakonske točke.

O proboju pravne osobnosti između ostalog govorimo:

- kada jedini član društva koji je ujedno i uprava, osnuje drugo društvo ili njih više u cilju da jedno društvo zapravo posluje preko računa drugog društva, npr. isporučuje robu ili pruža usluge, a cijena za to plaća se drugom osnovanom društvu, a sve to kako bi se izigrali vjerovnici jer je jedno društvo iako ulazi u poslovanje u pravilu blokirano.
- u slučaju tzv. vlastite blokade računa društva, gdje jedno društvo dogovorno blokira račun drugog društva u visini iznosa koji omogućuje stalan odljev sredstava s blokiranog računa u drugo društvo tako da ostali vjerovnici pored posjedovanja valjanih naloga za plaćanje ne mogu podmiriti svoje tražbine i na taj ih se način izigrava.
- zanimljiv je primjer iz sudske prakse koja utvrđuje kako postoji odgovornost člana društva s ograničenom odgovornošću u slučaju prijenosa ugovora o radu na društva kćeri, na koje nije prenijeta neka značajnija imovina društva, već isključivo njegove obveze (VTSRH, Pž – 6369/03 od 17.02.2004.):

"... tuženik je osnovao šesnaest trgovačkih društava u koje je rasporedio svoje djelatnike. Pri tome je tuženik osnovan sa temeljnim kapitalom od 17.217.400,00 kn, a na društvo kćer L.C. d.o.o. u kojem je bila zaposlena tužiteljica prenio je temeljni kapital u iznosu od 387.800,00 kn, što je razvidno iz sudskog registra. Tuženik na društvo kćer nije prenio značajniju imovinu u skladu s najavama.

Tražbina tužiteljice je nesporno utvrđena pravomoćnim presudama prema tuženikovom društvu kćeri L.C. d.o.o., a nesporna je i činjenica da je tuženik jedini član tog društva, te ujedno i vladajuće društvo. Iz navedenog jasno proizlazi da tuženik zlorabi društvo kćer kako bi izbjegao odgovornost prema tužiteljici.

Zapošljavanje radnika u društvu kćerima osnovanim sa skromnim temeljnim kapitalom uz istovremeno zadržavanje znatnog dijela imovine u temeljnom kapitalu društva majke poznat je obrazac rješavanja viška radnika..."

U poslovanju trgovačkih društava događaju se primjeri proboja pravne osobnosti međutim treba reći kako vjerovnici koji se odluče ustati tužbom protiv člana društva moraju dokazati u čemu se sastoji zlouporaba okolnosti i njegovo protupravno postupanje što nije nimalo lako.